

animal-human history, which point out the same issue.¹ Obviously, when those working in the field continue to note this flaw – as seems to be the case – and expect others to solve it, it could become a never-ending story. However, historians who will finally take up this task will find a useful companion in this volume.

Kirsten Weitering, Leiden University

Hans Ramsodh, *Surinaams onbehagen. Een sociale en politieke geschiedenis van Suriname, 1865-2015* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2018). 368 p. ISBN 9789087047481.

DOI: 10.18352/tseg.1091

De Surinaamse sociale en politieke geschiedenis van de twintigste eeuw staat in de belangstelling. In de laatste vijf jaar verschenen niet alleen verschillende studies en bundels over de sociale en economische geschiedenis, maar zagen ook biografieën van belangrijke politici als Henck Arron, Desi Bouterse en Jagernath Lachmon het licht. *Surinaams onbehagen* bouwt voort op de inzichten uit veel van deze studies. Toch zou ik het eerder als een politieke dan een sociale geschiedenis typeren. *Surinaams onbehagen* gaat over ‘een proces van politisering waarbij door (een deel van) de bevolking sluimerende onvrede over maatschappelijke thema’s wordt geuit al dan niet resulterend in acties of verzet’ (p. 8). De auteur analyseert hoe ongenoegen vertaald werd in politieke acties vlak na de afschaffing van de slavernij in 1863 tot 2018; de analyse loopt dus verder door dan 2015 – aangegeven in de titel.

Deze studie is chronologisch opgebouwd met een hoofdstuk over de ‘koloniale periode’ van 1865 tot 1945, een tweede over de ‘postkoloniale periode’ van 1945 tot 1975 en een derde over de tijd na de onafhankelijkheid van 1975 tot 2018. We worden meegenomen langs verschillende staatkundige mijlpalen, zoals het Regeringsreglement in 1865, dat Suriname van een eerste minimale grondslag voor zelfbestuur voorzag, de aanloop naar een autonome status binnen het koninkrijk in 1954, de weg naar de onafhankelijkheid in 1975, de militaire coup van 1980 en herdemocratisering vanaf 1987. Het boek is sterk in de uitwerking van de (ontstaans)geschiedenis van politieke instituties en partijen, zoals de politisering van de sociale beweging in de jaren ‘30 onder druk van wantrouwen van de Nederlandse koloniale regering in hoofdstuk één, de moeizame stap richting meer autonomie eind jaren ‘40 in hoofdstuk twee en de verschillende factoren die bijdroegen aan de militaire

¹ S. Cockram and A. Wells (eds.), *Interspecies interaction. Animals and humans between the Middle Ages and Modernity* (London/New York 2018) 9; C. Wischermann, A. Steinbrecher and P. Howell (eds.), *Animal history in the modern city. Exploring liminality* (London [etc.] 2018) 2.

coup in 1980 in hoofdstuk drie. De inzichten zijn niet per se nieuw, maar worden door anderen niet altijd met elkaar in verband gebracht en zijn niet eerder zo overzichtelijk bij elkaar gebracht. De lange tijdsperiode maakt het ook mogelijk om een aantal patronen naar de voorgrond te halen, zoals die van het persoonlijk leiderschap, de politisering van etniciteit, politiek opportunisme, de effecten van Nederlands wantrouwen op de Surinaamse politiek, effecten van de wereldeconomie op de situatie in Suriname en de moeilijkheid van het doorvoeren van hervormingen.

De periode van onafhankelijkheid krijgt de meeste aandacht. In dit hoofdstuk lezen we over de negatieve uitwerking van de 3,5 miljard Nederlandse gulden aan ontwikkelingsgeld op de efficiëntie van het Surinaamse overheidsapparaat en het ondernemersklimaat. Hoe verschillende coalities op pragmatische gronden gevormd werden. Dat de militairen die in 1980 de oude politiek opzij wilden schuiven steeds een stap verder gingen in de wijze waarop zij hun macht uitoefenden. Hoe de militaire overheersing leidde tot een totaal financieel isolement in 1985. Hoe het herstel van de democratie vanaf 1987 werd ingezet. Dat de eisen die vanaf dat moment aan financiële steun gesteld werden door Nederland en later ook door het IMF zeer moeilijk toe te passen waren voor verschillende regeringen. Dat opeenvolgende regeringen de hooggespannen verwachtingen op sociaaleconomisch terrein niet wisten in te lossen. Dat de herverkiezing van Desi Bouterse niet alleen gekoppeld moet worden aan zijn charismatische persoonlijkheid en etnisch verbindende programma, maar ook aan de sociale zekerheden die hij in zijn eerste termijn verschaftte. Het hoofdstuk bevat een zeer kritische analyse van wat de auteur 'het democratisch tekort' (p. 227) noemt. Hoewel er ook wat lichtpuntjes genoemd worden, zoals het standhouden van de Surinaamse rechtsstaat onder grote druk, is het algehele oordeel over het democratisch gehalte van het kiesstelsel, partijen en het klimaat in De Nationale Assemblée negatief. Het zou interessant zijn een vergelijking met democratieën in de regio te maken, dat zou misschien meer positieve aanknopingspunten voor de toekomst opleveren.

Het concept van onbehagen dat centraal staat in de inleiding en titel van het boek wordt helaas in de hoofdstukken niet genoemd of verder uitgewerkt, waardoor het soms gissen is waarom bepaalde ontwikkelingen er wel of niet onder geschaard worden. Naast de politiek-institutionele blik, was een verdere analyse van de sociaal-culturele dynamiek van onbehagen, van bijvoorbeeld (de deelnemers aan) verschillende vormen van publiek protest, zeer interessant geweest. Welke repertoires van publieke actie en verzet waren er in Suriname en wie kregen daar wel of geen stem in? Onderzoekers die met dergelijke vragen aan de slag willen, zullen dankbaar gebruik maken van het overzicht dat Hans Ramssoedh schreef van de Surinaamse politieke geschiedenis.

Margriet Fokken, Universiteit Utrecht